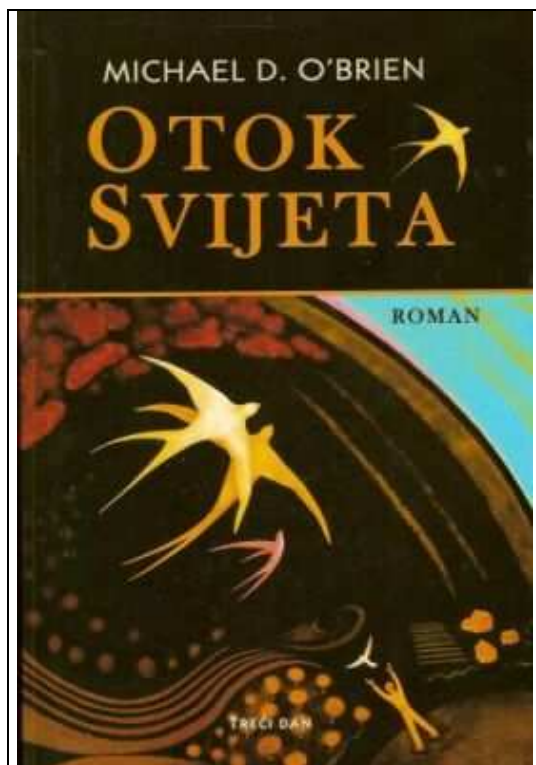

Damir Borovčak

Istinita priča o hrvatskoj golgoti

Michael D. O'Brien – Otok svijeta (Treći dan; Zagreb 2008.)

Pisac Michael O'Brien, iako Kanadanin, vrlo je tankočutan u opisu hrvatske teške povijesne sudbine. Uvjerljiv je u opisu političkog ozračja komunizma i ljudskih stradanja u Hrvatskoj. Neki su zapadni analitičari jugoslavenski režim prozvali – »komunizam s humanim licem«. To dakako nije bila istina, a Michael O'Brien jedan je od rijetkih svjetskih intelektualaca koji je posve svjestan te podvale. Opisuje hrvatsku prošlost na romansirani ali istinit način, snažno, uvjerljivo i dojmljivo. Tegobnu krvavu hrvatsku patnju u komunizmu, koju mnogi bivši dužnosnici i slijednici tog režima također žele zaboraviti, prikriti i prešutjeti, pisac podastire čitatelju kao paklenu hrvatsku sudbinu. Iako je već nekoliko godina poznat hrvatskoj publici po svojim djelima *Posljednja vremena* (Verbum, Split 2002.); *Pomrčina sunca* (Verbum, Split 2004.) i *Dnevnik nevolje*

(Verbum, Split 2006.), najnovija knjiga *Otok svijeta* (Treći dan; Zagreb 2008.) po mnogo čemu je izuzetna.

Glavni lik istinite priče je dječak Josip Lasta. Njegov život započinje sretnim djetinjstvom, u rodnom selu koje danas više ne postoji. Djetinjstvo je naprasno prekinuto pokoljem svih stanovnika sela krajem Drugog svjetskog rata. Devetogodišnji Josip slučajno je jedini uspio izbjeći stravičnu sudbinu svojih masakriranih susjeda, svoje majke Marije i oca učitelja Miroslava, vjeroučitelja fra Ante, desetgodišnje Josipe koja je silovana i ubijena, prostrijeljenih vršnjaka s kojima se igrao i družio. Viđeno i proživljeno, cijeli mu se život vraća, u snu i u javi, kao strašna filmska repriza. Partizansko-četnički pokolj cijelog rodnog sela na rubu Hercegovine i dalmatinske Zagore određuje strašnu Josipovu cjelokupnu životnu sudbinu. On uspijeva završiti studij, postaje čak i doktor znanosti iz matematike, osniva obitelj u Splitu, no zbog opakog komunističkog režima sve to gubi, postaje osuđenik i robijaš na Golom otoku, a potom izbjeglica, emigrant, i na kraju samo domar i kućepazitelj u Americi. Utjehu pronalazi u obnovljenoj vjeri u Boga i u povratku u slobodnu domovinu Hrvatsku, no tek na kraju svog života.

Knjiga *Otok svijeta* čita se bez predaha. Autor je izvrstan pripovijedač jedne teške ljudske tragedije, ali i tragedije cijelog hrvatskog naroda. To je prikaz zločinačke komunističke ideologije, to je stravična priča o uništenim ljudskim životima, o političkom i ideološkom nasilju nad neistomišljenicima, nad pravdom i slobodom ljudi

koji nedužni teško pate. O'Brien najbolje prikaze daje opisom zatočenika koji fizički i psihički iscrpljeni robijaju u kamenolomu na Golom otoku te njihovih stražara, zločinačkih sadista: »Stražari! Njih je najlakše shvatiti. Oni su nasilnici s kakavima smo se svi u životu susretali. Ima ih posvuda, no u civiliziranim državama pod nadzorom ih drži zakon. Oni koji su nekoć terorizirali susjedstvo i igrališta, sada mogu terorizirati goloruke ljude. te praznoglave nacerene face s puškama i pendrecima u rukama – oni nisu ljudi!« (str. 323 – 324). Način na koji se monstruozno služilo jednoj suludoj ideologiji, čitatelj doživljava i kroz priču psihijatrice Slavice, koja Josipu u Italiji pomaže izliječiti njegove traume. Slavica opisuje svoju obiteljsku tragediju: »U zatvoru su oca prisilili gledati kako mi brata stavljaju u golemu metalnu bačvu s vodom. Nisu ga kanili ubiti. Ne, htjeli su nešto daleko gore. Htjeli su mu oduzeti dušu – dušu mojega oca i dušu mojega brata.« U takvoj bačvi u kojoj se ostajalo danima, moglo se samo plutati uz mali dotok zraka, u tami i vodi, bez ikakvih vanjskih zvukova i kontakta, neki ljudi to prežive, ali ih to promjeni zauvijek, a većina se jednostavno rastroji. »Naposljetku su skinuli poklopac i izvukli mog brata. Bio je živ, ali potpuno lud. Potom su ga jednostavno ustrijelili pred očevim očima« (str. 434). Ne zaboravimo, Michael O'Brien u svom pogovoru poručuje: »Ono što je najnevjerojatnije u ovoj priči, dogodilo se! Izmišljeno je samo ono 'svakodnevno'« (str. 724). Dakle, strahote komunističkih zlodjela, likovi u knjizi, njihove životne sudbine, nisu proizvoljna autorova izmišljotina. Opisano se doista dogodilo, pod Titovim komunističkim režimom. To je vrijeme kada se nemilosrdno uhićivalo, zvjerski mučilo i ubijalo 'državne neprijatelje', a narod živio u gluhoj šutnji i velikom strahu.

Glavni lik romana *Otok svijeta* Josip Lasta razmišlja kako se rađa političko zlo protiv malih naroda. Kao izbjeglica čisti podove u američkom veleposlanstvu u Rimu, pljune na kameni pod i odmah se zgrozi prisjećajući se krvavog kamenja s Golog otoka: »Šokiran vlastitim postupkom, zakune se kako nikada, nikada, nikada neće pljuvati po krvi žrtava, niti oskvrnuti njihovu žrtvu! Ne, režim je taj na kojega pljuje, kao i prezirna dostojna sljepoća stranaca, jer ne vide što se događa podno uzvisine njihovih zadovoljstava i samodopadnosti! A, kad bi i znali, nastojali bi zaboraviti, jer su im i njihovi lijepi podovi važniji od ljudskih života. Jest, čak su i ovi velikodušni Amerikanci takvi. Pljuje na njihova razdjeljena srca. Jednom rukom svijetu nude slobodu, a drugom čitavu polovicu kontinenta predaju zlikovcima« (str. 479). Velika gorčina, ali isto tako velika suvremena poruka Hrvatima od kanadskog prijatelja O'Briena – nikada, nikada, nikada ne pljuvati po krvi žrtava!!!

Životna priča Josipa Laste žalosna je i do kraja nepredvidiva. Glavni lik jedan je od rijetkih zatočenika koji je uspio pobjeći s Golog otoka. Komunistička vlast ga je proglasila mrtvim i dojavila to njegovoj ženi. Njoj se zatim gubi svaki trag, štire vijesti govore da nije živa. Josip je traži, no ne pronalazi. Zatim bježi u Italiju. Postaje još veći patnik. Nakon traumatiziranog djetinjstva, ubojstva roditelja, ubojstva njegove prve životne simpatije djevojčice Josipe, prave traume tek doživi kad nakon mnogo godina u Americi slučajnošću spozna da mu je supruga Arijana ipak živa. No Arijana se ponovno udala, ima novu obitelj, četvero djece, ona nije mogla znati da je Josip ipak preživio. Josip se bori sam sa sobom, ne želi je vidjeti, ne želi nanijeti novu bol, otvoriti nove rane... Tek poslije njene smrti upoznaje svoju kćer i svog unuka... Do suza tragična priča, prava filmska drama. Sjajni Michael O'Brien posredstvom životne priče patnika pojedinca, ocrtava zapravo

cijelokupnu hrvatsku nacionalnu tragediju dvadesetog stoljeća. Josip Lasta čovjek je čvrstog karaktera i vjere. Svoju patnju prinosi Bogu, a tek u starosti pronalazi svoj mir. On je svjestan gubitka koji je u samoj srži njegova bića, prisjećajući se dara ljubavi svoje supruge Arijane. Na taj gubitak upozorava sadržaj romana: »Bilo je i drugih darova, i prije i poslije, no, taj je bio najčistiji od sviju, onaj koji ga je uvukao u sveti oganj. Nema ga, više se neće vratiti. Izgubio je i djecu koja bi bila plod njihove ljubavi, i djecu koja bi došla od te djece: naraštaje i naraštaje koji neće nikada postojati« (str. 649). Kroz Josipov osobni gubitak O'Brien nam ukazuje na cijelokupni hrvatski nacionalno demografski gubitak, gubitak nekoliko hrvatskih naraštaja. Jugoslavenski je komunizam tijekom i po završetku Drugog svjetskog rata počinio biblijski genocid nad hrvatskim narodom. *Otok svijeta* je priča o jednoj ljudskoj sudbini, ali i o mnogim tragedijama koje su se događale na Križnim putevima, u logorima i na stratištima. To je priča o mnogim mladim ljudima koji su poslije završetka rata tek trebali osnovati svoje obitelji. To je priča i o onima koji su bijegom u strane zemlje izbjegli smrtnoj pogibelji, ali su svoje plodove ljubavi i života ostavili daleko izvan Hrvatske. Njihova djeca i njihovi budući naraštaji ostaju zauvijek daleko od zemlje njihovih predaka, poput izgubljenih plodova. Ogromni su to ljudski gubici za jedan mali narod. Eto, što je Hrvatima učinio bezbožni komunizam, poručuje svijetu kanadski pisac Michael O'Brien svojom novom knjigom.

Osvrti inozemnih recenzenata najnovije knjige Michaela O'Briena, iako su ugodni i pohvalni, kao da im nedostaje glavno zapažanje. A to je, da je roman *Otok svijeta* – ISTINITA PRIČA! Istina – to je udarna snaga te knjige! To je jedna od priča kojih se na tisuće i tisuće poslije Drugog svjetskog rata događalo u Hrvatskoj! To je ujedno i jedna od tisuće i tisuće tragedija, onih mladih ljudi koji nisu uspjeli preživjeti smrtonosne pokolje. To nije jedna od stotine 'sapunica', jedna od stotine izmišljenih harrypotter serija, kojima nas 'šopaju' elektronski i razni tiskani mediji. To je istina o najgoroj vrsti ljudskog zla, o uništenim životima i naraštajima, s nepopravljivim posljedicama sve do današnjih dana. To je roman, o ljudskim sudbinama s imenom i prezimenom, o nacionalnoj tragediji napaćene zemlje i naroda! To je opis poretka, koji je pola stoljeća prikrivao svoje zločine, svoja zlodjela, zatro cijela hrvatska sela, napunio masovne grobnice nevinim ljudima i raselio hrvatske ljude širom svijeta. Taj bi roman trebalo uvrstiti kao obveznu lektiru u hrvatske škole. Posebna je vrijednost što je tragične događaje opisao autor s engleskog govornog područja, netko tko nije Hrvat. Tako je ta priča još snažnija u afirmaciji hrvatske istine širom svijeta. Velika hvala fenomenalnom Michaelu O'Brienu na uzbudljivom, dirljivom i istinitom prikazu uzroka i posljedica hrvatske golgote u komunističkom režimu!

